

Așadar, este bine să prezentăm aici instrucțiunile pentru înregistrarea corectă a titlurilor, adică *normele pentru citarea bibliografică*. Ele sunt valabile pentru :

1. *Fișa bibliografică.*
2. *Fișa de lectură.*
3. *Citarea cărților în notele de subsol.*
4. *Redactarea bibliografiei finale.*

Ele vor fi amintite în diverse capitole, unde ne vom ocupa de aceste faze ale lucrării, *dar vor fi stabilite aici o dată pentru totdeauna*. Sunt norme foarte importante și va trebui să dați dovadă de răbdare pentru a vă familiariza cu ele. Veți vedea că mai întâi de toate sunt norme *funcționale*, deoarece vă permit, atât vouă, cât și cititorului vostru, să identificați cartea despre care se vorbește. Totuși sunt și norme, ca să spunem așa, de *factură erudită*: aplicarea lor dezvăluie că persoana e familiarizată cu disciplina, iar încălcarea lor trădează acel *parvenit* științific și uneori aruncă o umbră de îndoială asupra unei lucrări altminteri bine făcute. Nu înseamnă însă că aceste norme nu reprezintă nimic și sunt slăbiciuni de lingvist. Se întâmplă și în sport, în colecționarea timbrelor, în jocul de biliard, în viața politică: dacă cineva folosește greșit niște expresii-cheie, este privit cu suspiciune, drept cineva care vine din afară, care nu e „de-al nostru”. Trebuie să adoptăm regulile celor în compania cărora vrem să fim.

Măcar și pentru faptul că pentru a încălca regulile sau pentru a le respinge, trebuie mai întâi să le cunoști și să le

demonstrezi eventual nejustificarea sau rolul evident limitativ. Prin urmare, înainte să afirmi că nu e necesară sublinierea titlului unei cărți, trebuie să știi *că* nu este așa, dar și motivul.

### III.2.3. *Citarea bibliografică*

*Cărțile* – iată un exemplu greșit de citare bibliografică :

Wilson, J., „Philosophy and religion”, Oxford, 1961.

Citarea este greșită din următoarele motive :

1. Dă numai inițiala numelui mic al autorului. Ea nu este suficientă, întâi de toate pentru că vreau să știu întotdeauna numele și prenumele unei persoane ; apoi, pot fi doi autori cu același prenume și cu aceeași inițială. Dacă citesc că autorul cărții *Clavis universalis* este P. Rossi, nu voi ști niciodată dacă este filosoful Paolo Rossi de la Universitatea din Florența sau filosoful Pietro Rossi de la Universitatea din Torino. Cine este J. Cohen? Criticul și esteticianul francez Jean Cohen sau filosoful englez Jonathan Cohen?

2. În redarea titlului unei cărți nu trebuie folosite niciodată ghilimelele, pentru că se obișnuiește să se scrie între ghilimele sau titlurile revistelor, sau titlurile articolelor din reviste. În orice caz, în titlul de mai sus, era bine să fi pus *religion* cu majusculă, fiindcă în titluri anglo-saxonii scriu

substantivele, adjectivele și verbele cu majusculă (chiar și acestea dacă reprezintă ultima parte a titlului: *The Logical Use of If*).

3. Este groaznic să spui *unde* a fost publicată o carte, dar nu și *de către cine*. Să zicem că ați găsit o carte ce vi se pare importantă, ați vrea s-o cumpărați și vă este indicată drept „Milano, 1975”. De la care editură este? Mondadori, Rizzoli, Rusconi, Bompiani, Feltrinelli, Vallardi? Cum vă poate ajuta librarul? Sau „Paris, 1976”? Ne putem limita numai la oraș când este vorba de cărți vechi („Amsterdam, 1678”), ce se găsesc doar la bibliotecă sau la un număr restrâns de anticariate. Dacă într-o carte scrie „Cambridge”, despre care Cambridge e vorba? De cel din Anglia sau cel din Statele Unite? Există mulți autori importanți care dau numai orașul. Cu excepția enciclopediilor (unde se impun criteriile de economisire a spațiului), trebuie să știți că e vorba de autori snobi, care își disprețuiesc publicul.

4. În orice caz, în citarea de mai sus, „Oxford” este greșit. Această carte nu este editată la Oxford. Este editată, cum se spune pe pagina de titlu, de către Oxford University Press, dar editura are sediul la Londra (și la New York, și la Toronto). Dincolo de toate acestea, a fost tipărită la Glasgow, dar se precizează locul unde a fost scoasă ediția, și nu locul unde a fost tipărită (cu excepția cărților vechi, unde cele două locuri coincid, fiind vorba de tipografii-editori-librari). Am găsit într-o teză o carte indicată drept „Bompiani, Farigliano”, deoarece, din întâmplare, cartea fusese tipărită (după cum se deducea din „tipărit la”) la

Farigliano. Cine face asemenea lucruri dă impresia că n-a văzut niciodată o carte în viața sa. Pentru a merge la sigur, nu căutați datele editoriale numai pe pagina de titlu, ci și pe următoarea, unde se află copyrightul. Acolo găsiți locul, data și numărul ediției.

Dacă vă limitați la pagina de titlu, riscați să faceți erori jenante, precum cei care, la cărți publicate de Yale University Press, de Cornell University Press sau de Harvard University Press, indică drept orașe Yale, Harvard sau Cornell, care nu sunt nume de localități, ci numele proprii ale acelor celebre universități particulare. Localitățile sunt New Haven, Cambridge (Massachusetts) și Ithaca. Ar fi ca și când un străin ar găsi o carte editată de Universitatea Catolică și ar spune că a fost publicată în veselul orașel balnear de pe coasta adriatică. Un ultim avertisment : orașul se citează întotdeauna *în limba originală*.

5. Cât privește anul, a fost scris bine din întâmplare. Nu întotdeauna anul semnalat pe pagina de titlu este cel adevărat. Poate fi anul ultimei ediții. Numai pe pagina cu copyrightul găsiți anul primei ediții (este posibil să descoperiți că prima ediție a fost publicată de un alt editor). Diferența este uneori foarte importantă. Să zicem că găsiți o referință de genul :

Searle, J., *Speech Acts*, Cambridge, 1974.

Dincolo de alte inexactități, verificând copyrightul, descoperiți că prima ediție este din 1969. S-ar putea ca pentru teza voastră să fiți nevoiți să stabiliți dacă Searle a discutat

despre *speech acts* înainte sau după alți autori și, astfel, data primei ediții este fundamentală. Dincolo de toate acestea, dacă citiți bine prefața cărții, veți descoperi că teza sa fundamentală a fost prezentată ca disertație de PhD la Oxford, în 1959 (deci, cu zece ani mai înainte), și că între timp diverse părți ale cărții au apărut în reviste filosofice. Nimeni nu s-ar gândi vreodată să dea o referință de tipul :

Manzoni, Alessandro, *Logodnicii*, Molfetta, 1976

numai pentru că are o ediție recent apărută la Molfetta. Atunci când lucrați asupra unui autor, Searle sau Manzoni, în nici un caz nu trebuie să răspândiți idei greșite despre lucrarea sa. Dacă i-ați studiat pe Manzoni, Searle ori Wilson folosind o ediție ulterioară, revăzută și îmbunătățită, trebuie să specificați mai degrabă data primei ediții decât pe cea a nu știu căteia ediții din care citați.

Acum că am văzut cum *nu* trebuie citată o carte, iată cinci variante corecte de a cita cele două cărți despre care am vorbit. Sigur că există și alte criterii și că orice criteriu ar putea fi valabil dacă ar permite : a) să se facă distincția între cărți, articole și capitolele altor cărți ; b) să precizeze fără echivoc atât numele autorului, cât și titlul ; c) să indice locul de publicare, editura, ediția ; d) să specifice eventual dimensiunile cărții. Așadar, cele cinci exemple sunt toate corecte într-o anumită măsură, doar dacă, din diferite motive, preferăm prima variantă :

1. Searle, John R., *Speech Acts – An Essay in the Philosophy of Language*, ed. I, Cambridge, Cambridge University Press, 1969 (ed. a V-a, 1974), pp. VIII-204.

Wilson, John, *Philosophy and Religion – The Logic of Religious Belief*, London, Oxford University Press, 1961, pp. VIII-120.

2. Searle, John R., *Speech Acts* (Cambridge : Cambridge, 1969).

Wilson, John, *Philosophy and Religion* (London : Oxford, 1961).

3. Searle, John R., *Speech Acts*, Cambridge, Cambridge University Press, ed. I, 1969 (ed. a V-a, 1974), pp. VIII-204.

Wilson, John, *Philosophy and Religion*, London, Oxford University Press, 1961, pp. VIII-120.

4. Searle, John R., *Speech Acts*. London : Cambridge University Press, 1969.

Wilson, John, *Philosophy and Religion*. London : Oxford University Press, 1961.

5. SEARLE, John R. (1969), *Speech Acts – An Essay in the Philosophy of Language*, Cambridge, Cambridge University Press (ed. a V-a, 1974), pp. VIII-204.

WILSON, John (1961), *Philosophy and Religion – The Logic of Religious Belief*, London, Oxford University Press, pp. VIII-120.

Firește, sunt soluții mixte : în exemplul 1, numele autorului ar putea fi scris cu majuscule ca la punctul 5 ; în exemplul 4 poate apărea și subtitlul, ca în primul și în al cincilea caz. Așa cum vom vedea, există sisteme și mai complexe, care adaugă și titlul colecției.

În orice caz, validăm aceste cinci exemple, toate îndreptățite. Să ignorăm acum punctul 5. E vorba de un caz de bibliografie specializată (sistem de referință autor-an) de